

מסע הייסורים בספינה 'כתריאל יפה'

קטעים מהספר 'החופש והבדידות' מאת אברהם אביאל - מעפיל בספינה

הקדמה מאת יהודה בן-צור: סמוך להפלגת האוניות 'יגור', 'הנרייטה סולד', 'כתריאל יפה' ו'כ"ג יורדי הסירה' ארצה, החליטו הבריטים לשנות את "כללי המשחק" ולגרש את המעפילים שנתפשו למחנות מעצר בקפריסין. שלושה ימים לפני הגעת 'יגור' ב-11.8.46, פרסמו הבריטים את ההחלטה. מטה הפלמ"ח הגיב במתן הוראה למלווים לארגן התנגדות לגירוש ובהמשך, הורחבה ההוראה וכללה התנגדות לתפישת האוניות בלב-ים וחבלה באוניות הגירוש. ואכן, מעפילי 'כתריאל יפה', שהגיעה ב-13.8.46, גילו התנגדות לגירוש וסייעו למלווים לחבל באונית הגירוש *Empire Heywood*.

ביום ג', ב' באב, ה' תש"ו, 30.7.46, היום שבורא העולם הכריז עליו פעמיים "כי טוב". עם דמדומי ערב, עבר קול במחנה האוהלים: "היו מוכנים לתזוזה!" הם ציפו להודעה זאת, בנשימה עצורה, כל רגע, והנה כשזו באה היה זה פתע פתאום. האין זה תרגיל נוסף של כוננות, שלאחריו שוב ישבו לאוהל, שהפך בשבילם כמעט למשכן קבע. אך, משום מה, היו הפעם פעימות-הלב כה מואצות, אולי בגלל התרגשות לקראת הבלתי-יודע. אברהמ'לה, ככל יתר דיירי האוהל, החל לתחוב, חיש מהר, לתוך תרמילו את כל רכושו שצבר במשך חודשי נדודיו;

בדק אם התפילין, הדבר היחיד שנותר לו מההורים, נמצאים בפנים. הוא שמר עליהן כעל בבת עינו, ובסתר ליבו האמין שהן גם שומרות עליו. כי לא אחת, בעת רגעי מצוקה וסכנה, בדרכו הארוכה ומלאת החתחתים, היה נאחז בהן כמו בקרנות-המזבח. הייתכן, שהפעם תהא זאת התחנה האחרונה? הרי עוד מעט ידרכו כפות רגליו על אדמת המולדת, אדמה שלא תתכחש לו כמו המולדת השאולה, שהקיא אותו מתוכה. הוא התאים את אורך הרצועות של תרמילו והעלה על שכמו. קצב פעימות ליבו הואט, גלי חום הציפו אותו, מוחו קדח וחרש מחשבות ממחשבות שונות, הוא דימיין לעצמו את העומד להתרחש.

הוא הוריד שוב את התרמיל, הניחו על החול ויצא לבדוק אם חבריו מוכנים ליציאה. הם עמדו קבוצות-קבוצות. מסביב שררה דומייה ומרחוק נישא ברוח רחש משברי הים הגועשים. הם צעדו קדימה במים שהגיעו עד למותניים ולחזה, ונמוכי-הקומה מתחו סנטרם מעל לגלים. באופק מעל פני המים, גלשו גלי הים ועל גבם קצף לבן המרצד לאור כוכבי הלילה. וכמו בחיזיון הזדקק מולם ראש אדם מעל הגלים הנעים ללא ליאות, זה אחר זה. "אוואנטי-אוואנטי" (קדימה), השמיע קולו, וזה אחר זה עלו בשקט לאסדה שחרטומה בלט מעל לגלים ובסיבוב של חצי מעגל פינתה מקומה לבאה אחריה, ונעלמה. האסדה פילסה דרכה בין הגלים תוך שיוט קצר, שהיה בו מהמהנה והמפחיד גם יחד; האסדה התייצבה בתוֹך בין שתי סירות, מול דופן האוניה. לרובם ככולם היה זה המפגש הראשון עם הים בצורה כה מוחשית. חבל עבה נמתח מהאוניה לאחת הסירות וסולם חבלים שגלש מעל דופן האוניה הורד אל מול האסדה. זה אחר זה טיפסו, כלוליינים, על סולם החבלים, שהתנדנד בקצב גלי הים. מקצה דופן הסיפון הושטו ידיים אמיצות ואחזו בכל מטפס לבל יישמט חלילה מטה. המיבצע של איכלוס האוניה נמשך כל הלילה, וכמו טור נמלים באו ועלו זה אחר זה מאות אנשים, ונבלעו בבטן האוניה.

בתוך בטן האוניה הסתופפו מאות אנשים, כמו דבורים בכורת. שורות-שורות של ערסלים היו תלויים על עמודים, שלוש וארבע קומות של ערסלים ואצטבות, מהרצפה עד לסיפון. המרחק בין ערסל אחד למשנהו, ובין זה שמתחתיו, או בין זה שמעליו, היה כדי הרמת ראש או כיפוף ברך וכמחצית המטר למעבר בין השורות. כפי הנראה, תיבת נוח היא ששימשה השראה ודוגמא לאדריכלי בטן האוניה. המעבר הפתאומי ממרחבי הים והאוויר הצח לתוך אוויר דחוס במקום מצומצם כדי ד' אמות, הזכיר לנכנסים פנימה תמונות מעולם אחר. בנשימה עצורה מאולצת, נכנס איש איש לקינו המאולתר בחיוך אצור על השפתיים ובתפילה בלב.

למחרת היום, התרחקה האוניה מהחוף ועשתה דרכה בשיט איטי במרחבי הים הפתוח. האנשים החלו לעלות דרך הפתחים לסיפון, כדי לשאוף אוויר צח, ולהתרענן ממשובי-הים הלחים שנשבו והתיזו רסיסי מים מלוחים. אברהמ'לה התבונן באופק האינסופי, בגלים המתנפצים מול חרטומה של האוניה ומשאירים מאחוריהם שובל לבן של קצף. ב-2.8.46, היום השלישי להפלגה, "תיבת-נוח" על מאות הנפשות שנדחסו בין דפנותיה, טולטלה בלב הים הפתוח כקליפת אגוז והתנאים הקשים ששררו באוניה החלו לתת אותותיהם. אנשים רבים נחלשו וסבלו מסחרחורת ומהקאות. "זאת מחלת ים", ניחמו איש את רעהו, כל נוסע טירון, ששט בלב ים עובר מחלה זאת עד שהוא מתרגל לים. למטה בירכתי הסיפון, שכבו אנשים בערסלים ובאיצטבות, פולטים את קיאם מקיבותיהם הריקות. אנשים טיפסו לסיפון כדי לשאוף אוויר צח, אך לא ניתן היה למצוא פינה של סיפון בה אפשר היה לרבוץ.

ביום הרביעי להפלגה, 3.8.46, פנה ברונוק, מדריך קבוצת 'אודים', לאברהמ'לה ואמר לו: דרושים אנשים למשמר ואלה יוכלו גם לישון למעלה, אם רצונך בכך שלח אנשים מקבוצתך. השיב לו אברהמ'לה: "הייתי רוצה שחבריני יעזרו בכל דבר, אבל חושש אני שהחב'לה צעירים מכדי שיוכלו להתמודד עם התפקיד הזה. מתוך דבקות במטרה הם עלולים להגיע לריב שפתיים עם האנשים המבוגרים, שיסרבו לקבל הוראותיהם. ובכלל, אולי לא טוב לתת שררה בידי צעירים. לא נקבל על עצמנו את השמירה כקבוצה, ולא ניתן חברים מטעמנו, אלא מי שיתנדב לכך מרצונו ועל אחריותו". חברים אחדים, שהיו נוכחים בשיחה זו הסכימו איתו.

מי השתייה חולקו במשורה ובמידה בלתי-מספקת, וכדי שהמים יספיקו לכל המסע דרושה הייתה הקפדה לבל יקחו אותם באופן חופשי. באותו יום החלו הגלים לטלטל את הספינה ואחדים מהחברים, שעמדו על המשמר, נחלשו וביקשו שיחליפו אותם, באומרם: "אין לנו עוד כוח". אברהמ'לה פנה לחברים מקבוצתו שיתנדבו להחליפם, אך מקצתם סירבו בהדגישם: "לא רצינו את השמירה ולא נלך". "נכון, הקבוצה לא קיבלה על עצמה את השמירה, אבל סוף-סוף חברינו הם ועלינו לעזור להם", לשמע דברים אלה, התרצו והחליפו את החלשים. מרבית החברים נחלשו ורבים לקו במחלת-ים. אברהמ'לה היה מודאג מאוד על שאין בכוחו לעזור להם. לעיתים גם ראשו סחרחר עליו, אבל הוא החזיק עצמו בכל כוחו והתגבר. הוא דאג להביא אוכל לכל החברים כמו אחות מטפלת. הוא הוקיר והיה אסיר תודה לחברים ולחברות שהתנדבו ועזרו לו לטפל בחולים ובחלשים, "לולא הם", אמר, "ספק בידי אם הייתי מחזיק מעמד". עת היו החברים מתאספים ויושבים יחד כמשפחה אחת, שרים ושמים, וכולם מרגישים בטוב, לא היה מאושר ממנו, אך רגעים כאלה היו מעטים בעטפים של קשיי החיים. במיוחד הכאיבה לו התנהגות אנוכית של חברים שעשו מה שנוח להם ולא התחשבו בזולתם.

בהיותם על האוניה 'כתריאל יפה' הלך והתרבה מספר החלשים והחולים מיום ליום, שלא היו מסוגלים לאכול; וגם מי שתייה לא היו בנמצא. מהמים שקיבלו בכל יום היה נודף ריח קרבול שהוכנס לתוכם כדי לטהרם. תש כוחם של רבים מן החברים והמצב היה מתוח מאוד. ביום התשיעי והעשירי להפלגה הופיעו מולם רכסי הרים מבעד לאד סמיך. המעפילים שמו לב, כי האוניה סובבת על מקום אחד ללא מטרה וכי בערב, במקום להתקדם לכיוון מזרח, היא נוטה ממזרח למערב. הקשר בין מפקד האוניה, אליעזר קליין (שהיה ידוע בשם שמואל, מטעמי סודיות) ועוזריו, לבין המעפילים היה מצומצם ביותר; לא ניתן כל הסבר היכן הם נמצאים ומתי הם עשויים להגיע לחופי הארץ. תיץ של קרירות רבץ בין המעפילים לבין בני הארץ שהתגייסו והתנדבו לבוא לעזרתם. עשרת יממות ההפלגה לא הספיקו ליצור קרבה בלתי-אמצעית. הוראות מפיקוד האוניה היו מועברות דרך ראש המעפילים, יוסף וראשי הקבוצות. ההערצה, הכבוד וההוקרה שרחשו המעפילים כלפי מפקדי האוניה לא יצרו הד חוזר כלפי המעפילים. ככל שהסבל באוניה הלך וגבר כן גברה הזרות שהפכה לחשדנות ולחוסר אמון. סבלנותם של האנשים פקעה והם התחילו לצעוק ולדרוש מהמפקד, אליעזר קליין: "לאן אנו נוסעים? מתי נגיע? מים אין, אוכל אין וגם אין עוד כוח, אנשים חלשים וחולים, אנו רוצים להגיע מהר ארצה".

התלונות הלכו וגברו עד שהפכו למעשים: נמצאו אנשים שרצו להסב בכוח את הגה האוניה מזרחה; הצעקות גברו ולאחריהן הורמו גם ידיים למכות. אליעזר יצא מתא הפיקוד והחל להסביר לאנשים את המצב: "אנו לא רחוקים מחופי הארץ, אבל עלינו למצוא את האוניה השנייה, 'הכ"ג'; המנוע שלה התקלקל, אנו חייבים להעביר את אנשיה אל אונייתנו. הם במצב קשה ואם לא נבוא לעזרתם הם אבודים. אין אנו יכולים להגיע ארצה בעוד אחינו ואחיותינו יטבעו. אזרו כוח הסבל ועוד יום נגיע ארצה". רבים מהמעפילים סירבו להאמין ולהבין וצעקות המרי גברו ביתר שאת. בין המתקוממים בלטו יוצאי רומניה והונגריה, שהיו מבוגרים יחסית למרבית המעפילים. אברהמ'לה היה נרעש מהתגובות הנזעמות. בזיכרונו עלו הסיפורים מאירועי יוצאי מצרים, 'דור המדבר', ותלונותיהם של קרח ועדתו כלפי משה, כמסופר בספר 'במדבר'. הוא הזדהה עם אליעזר והצר על מצבו הקשה, שלא הכיר את האנשים יוצאי המחנות וסבלם במשך שש שנות המלחמה. אברהמ'לה רצה לעזור לו ולהוכיח לאנשים שאינם צודקים בתגובותיהם, אך אליעזר חשד שאף הוא נגדו ולא רצה להאזין לדבריו. הוויכוחים והסברי השיכנוע נמשכו, לעזרתו של אליעזר הצטרפו רב-החובל, יהודי אמריקאי שדיבר גם קצת אידיש, וקברניט האוניה האיטלקי. אברהמ'לה אזר אומץ ניגש לאליעזר ואמר לו: "העניין לא נגמר עדיין, עלינו להיות מוכנים לכול, נעמוד לצדכם ולא ניתן למעטים להתפרע". אליעזר הסתכל בנער המעפיל ואמר לו תודה כשחיוך על פניו. אברהמ'לה שחרד לבאות, לא שם לב לחיוכו ואמר לו: "אנו קבוצת נוער 'סלבינו' מאורגנת, אם תזדקק לעזרתנו קרא לנו". במפגש זה הכיר אברהמ'לה לראשונה מקרוב את אליעזר ואת איה, קשרית [גדעונית] האוניה.

בשביל להרגיע את הרוחות, חילקו מים לחולים ולחלשים, אך כמעט כל המעפילים היו חולים. לאברהמ'לה היה דין ודברים עם אחדים מחבריו כדי לשכנעם, וכשלא השכיל לעשות זאת פרץ בבכי, הוא לא יכול היה לעצור בעד דמעותיו. לאחר שהרוחות נרגעו מעט, שלח אליעזר לקרוא לאברהמ'לה, שוחח איתו כדי לתהות על קנקנו, והתעניין בקבוצת הנוער מ'סלבינו', שהוא היה נציגם. ועוד בו ביום אורגנה שמירה מקבוצת ילדי 'סלבינו' ומקבוצות נוער חלוציות נוספות, בעלי כושר גופני, ששמרו על כל המעברים באוניה, כדי למנוע הישנות התפרעות מצד אנשים חמומי-מוח.

בצהרי יום ה-11.8.46, בשעה 12, התגלתה אוניה קטנה באופק הרחוק, כולם חשבו שזו בוודאי האוניה שמחפשים אחריה. קולות שמחה פשטו על סיפון האוניה ודמעות אושר נוגבו מעל הלחיים, אך הן התייבשו חיש מהר, כי בהתקרבה נתגלתה כאוניה צבאית. כך קרה ונשנה הדבר פעמים מספר. לבסוף, בשעה ארבע אחר-הצהריים, הופיע מטוס אנגלי מעל האוניה, חג פעמים מספר סביבם והנמיך טוס עד כי האנשים חששו פן יפול על ראשיהם. היו שהתחבאו, אך רבים לא זזו ממקומם. אחדים אף פרצו בתרועות שמחה שעה שראו כי אוניה צבאית מתקרבת אליהם. אברהמ'לה ישב המום ואילם, הוא לא הבין מה השמחה. הוא לא התיירא מפני האנגלים ולא חשש מהפגישה איתם, אך כאב לו שבעתיים לראות את שמחת האנשים. הוא לא היה מסוגל להבינם, ואף לא יכול היה להביט בפניהם. הוא ראה את פני אליעזר חיוורים כסיד ומלאי צער, ניצב כאובד עצות. הוא ניגש אליו ואמר לו: "אליעזר אל ייאוש נעבור גם זאת". הוא לא התייאש ולא נפל ברוחו, הוא ידע כי כעת יש לאזור כוח להיות מוכנים למאבק, ולעמוד בפני הכול. הזרקור מהאוניה הצבאית האנגלית סינוור באורו את עיני האנשים. הוא לא רצה ללכת לישון. אמרו, כי בשעה שתיים יראו את הדר-הכרמל בחיפה.

אור ליום ג' 13.8.46, נכנסה האוניה 'כתריאל יפה' לתחום המים של הארץ. בשעה שלוש לפנות בוקר עלה אברהמ'לה על הסיפון ולא ראה שום דבר חדש, כי-אם אורות בודדים. אמרו כי זו חיפה, הנמל. בשעה שמונה בבוקר ראו כבר את כל הר הכרמל ואת חיפה עם בתיה. קיננה בליבו תקווה, אולי ירשו להם להיכנס, הוא לא רצה להשלים עם משהו אחר. אליעזר אמר להכין את הסיסמאות והדגלים והורה להניפם מיד עם עליית האנגלים לאוניה. את הכבוד להניף את הדגלים העניק לקבוצת 'סלבינו', הוא מסר שני דגלים לאברהמ'לה.

האנגלים ירו פעמיים מתותח ופקדו לעצור, האוניה נעצרה. הדגלים הונפו תוך שירת 'התקווה', האווירה הייתה מחושמלת, רגש עמוק ועילאי קשר בין הלבבות, רגש נעלה כזה אפשר להרגיש רק פעם אחת בחיים.

האנגלים טיפסו ועלו על האוניה, כשקני-רוביהם מופנים מול המעפילים, החלה היאבקות עם שומרי הדגלים, לאחר שהאנגלים השתלטו על האוניה ובדקו בה כל פינה, הם עזבו את האוניה והשאירו את השוטרים הערבים על משמרתם. עם שובם של האנגלים לאוניה התארגנו המעפילים מחדש כדי להניף שוב את הדגלים, אברהמ'לה קשר את הדגל בחבל כדי להניפו, יעקב ושמואל טיפסו על סולם החבלים שעל התורן הניפו שוב את הדגל והוא התנוסס ברוח עד שעזבו את האוניה.

ביום ד', 14.8.46, עגנה 'כתריאל יפה' לא הרחק מהנמל, כ-300 מטרים בלבד. הם קיוו להיכנס בעוד זמן-מה לנמל, אך ציפיותיהם נכזבו, בד בבד עם הכמיהה לרדת לחוף, הלך וגדל הצימאון למים. עתה, בעומדם מול חיפה כשהם בשבי האנגלים פקע סבלם של האנשים, שהיו מיובשים וצמאים למים, כשנדוד להם, כי אין מרשים ליהודים ארצישראלים להתקרב לאוניה, כדי להביא להם אספקת מזון, הודיעו לאנגלים כתגובה לכך, שאם לא ירשו ליהודים להביא את המזון, תוכרז שביתת-רעב.

שביתת-רעב של יום אחד אכן התקיימה, ולמחרת באו יהודים והביאו אוכל. היו אלה יהודי ארץ-ישראל הראשונים שראו המעפילים בחוף חיפה. הם נראו בעיניהם כשלוחי המשיח המביאים איתם את הגאולה. זיק של תקווה, שבמשאלת-לב, התעורר אצל אברהמ'לה, "אם מרשים ליהודים ארצישראלים לעלות על האוניה, בוודאי חושבים הם להוריד אותם בחיפה". כשטעם בפעם הראשונה מלחם הארץ, חש כאילו אוכל הוא את ה'מן', מאכל שכל הטעמים בו. השמנת תוצרת תנובה והבננות, היה בהם עידוד לא רק לקיבה הריקה, אלא הרבה למעלה מזה. הוא התעודד במחשבה: "יש לנו אחים ואחיות בארץ שמשתדלים לעזור לנו, לוחמים למעננו; יש לנו למי לבוא".

בעומדו מול חיפה היה כחולם: "הנה הגענו סוף-סוף לחוף הנכסף, רק לקפוץ ולשחות מעבר לקו המים ורגלינו תדרוכנה על אדמת המולדת עתיקת היומין. דורות על דורות חלמנו לחזור אלייך, להתעפר בעפרך ולחוננך. ואנו השרידים מגיאיות צלמוות, אצים בשארית כוחנו, רגלינו כבולות בסד כובשים, ועינינו כלות להתקרב ולחזות ברגבייך ובטרשייך".

הם חזו ביופייה של חיפה לאור היום, ראו את בתיה הנטועים בצלע הכרמל וטבולים בירק עצים ושיחים. יופי נדיר, תאוה-לעין וכמיהה לנפש, לראותה ולא לגעת בה. ביום היו כחולמים, ועם רדת הערב והלילה היו כהוזים ושבויים בדמיונות מול האורות המהבהבים ומשתקפים במימי הים. כשהוא שקוע בשרעפים מול אורותיה של חיפה, הבין אברהמ'לה את כאב עונשו של משה רבנו, בעומדו על פיסגת הר נבו, כשהארץ המובטחת פרושה לפניו, ואלוהים אומר לו: "הראיתיך בעיניך ושמה לא תעבר."¹

ביום שישי 16.8.46, בשעה 11 לפני הצהריים, באו לאוניה נציגים מטעם הנציב העליון בירושלים, ביחד עם נציג הסוכנות היהודית, דוסטובסקי. הוא הסביר, כי גזירה יצאה מאת השלטון הבריטי, וכי כל אלה שהגיעו לחופי הארץ לאחר ה-11.8.46 הם בלתי-לגליים ולא יורשו לרדת לחוף אלא יועברו לאי קפריסין. ואל להם להתנגד, כי גזירה היא מהממשלה הבריטית. למרות "בשורת איוב" זו, שהשמיע דוסטובסקי, התרגש אברהמ'לה בשומעו זו הפעם הראשונה, קול יהודי ארצישראלי דובר בשפה העברית. הוא חש את קרבת הארץ אף-על-פי שהוא נמצא עדיין מעבר לסף. בנוגעו בכנף בגדו חש כאילו נגע באדמת הארץ. בקולו ובנאווה הקצר חש אברהמ'לה את רגשות עם ישראל המאוחד בארץ.

בסתר ליבו ידוע ידע, כי שום דבר לא יעזור להם, וכי לא יצליחו לבטל את גזירת הגלות החדשה, אבל רצונו העז היה להתנגד, לבל תצלח בידם מלאכת הגירוש בקלות. בראותו את חופי הארץ, ובשומעו את הידיעות שהגיעו על התנגדות היישוב היהודי הלוחם נגד גזירת

¹ דברים לד' 4.

הגירוש, ידע שאינו עוד בן-גלות בודד. כמוהו גם חבריו וכל המעפילים יתנגדו לגירוש ככל שיכולו. אוויר הארץ ששאפו ונשמו באפיהם, והאורות שרמזו להם מחיפה מילאו ליבותיהם אומץ.

אליעזר אסף את מדריכי הקבוצות שיהיו משלחת מטעם המעפילים שרצו להופיע בפני האנגלים נציגי הנציב העליון בירושלים, ולהתנגד לגזירת הגירוש, גם אברהמ'לה היה ביניהם. עם לכידת האוניה על-ידי האנגלים והשתלטותם עליה, היה יוסף מ'השומר הצעיר ראש המעפילים, ומילא את מקומו של אליעזר, שהיה מוסווה כמעפיל. המשלחת ירדה למטה לחדר הקברניט, בו ישבו מסביב לשולחן נציגי הנציב העליון. אברהמ'לה נכנס פנימה ועמד נשען על הקיר בסמוך לדוסטרובסקי. הוא עמד ושתק; הוא נזכר במאמר חז"ל: "חכם אינו מדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה ובמניין."² המדריכים, בראשותו של יוסף שטחו את טענותיהם ועצומותיהם באומרם: "המצב קשה מאוד, ישנם הרבה חולים וחסרים סמי רפואה". "דורשים אנו כי יינתן לנו להיכנס לארץ, כי אין כוח לסבול עוד, גם החולים אינם יכולים לחיות יותר בתנאים כאלו". ושוב התאוננו על האוכל, על המים, על שמכתבים מהארץ לא מגיעים, ומדוע לא מרשים להם להתראות עם יהודי חיפה. האורחים הקשיבו, החליפו מבטים ביניהם, ורשמו הערותיהם בפנקסיהם. הבטיחו לשלוח סמי רפואה ועזרה אחרת כדי להקל על המצוקה.

אברהמ'לה עמד, הקשיב והשתאה. מה הם מבקשים? "הסבל כה גדול ששכחו את העיקר ומבקשים קטנות?" "הרשו לי לומר כמה מילים", ביקש בקול רועד. עיניו התמלאו דמעות, "בבקשה, בבקשה", ענו והביטו בנער הצעיר, שאימה מזדקרת מעיניו. מתוך הפתעה הקשיבו לו בדריכות. "אם יש לכם רחמנות על חולים, ומעבירים אותם לארץ לבל ימותו, דעו לכם שכולנו חולים, חיינו תלויים נגדנו; מוכנים אנו למות כי אין טעם בחיים כאלה". "מה הדרישות וההבטחות לסמי רפואה? תנו לנו חיים. אנו כולנו חולים מסוכנים וכולנו בריאים. לפני ימים אחדים, כשלא היו מים לשתות ולחם לאכול ואנשים פילו כוחם מחולשה, אז אמרנו כולנו בקול אחד, חזקים אנו, כי ידענו: עוד יום וייתמו כל התלאות, עוד מעט נגיע לחופי הארץ, כל אחד אזר כוח ועמד בכל הקשיים.

עכשיו, לאחר שש שנים של שפיכות דמים, כשכולנו יתומים, איש אינו עוד שלם. אלה שעלה בידם להישרד מכבשני המוות רוצים לבנות מחדש את חייהם ולשכוח את העבר האיום. עזבנו את הכול, עברנו דרך גבולות, צרות, עוני וחולי היו מנת-חלקנו, עד שהגענו הלום. ארבעה עשר יום שטנו בים ללא מים ואוכל, אנשים דָּמוּ למתים. רוצים אתם להוביל אותנו עתה לגלות חדשה, לקפריסין? למה ומדוע? אלה הם סמי הרפואה?
לאחר שאחים ואבות לחמו שכם אחד יחד אתכם נגד האויב המשותף, לא מרשים להם לקבל את הוריהם ואחיותיהם. לזה אתם קוראים צדק, לפי חוקי ממשלה!
דעו לכם, כי אנו מתנגדים ונתנגד, מוכנים אנו לקפוץ לים. כי אין לנו חפץ בחיים כאלה. הבקשה האחרונה היא, אם רוצים אתם שידיכם תהיינה נקיות מדם, מסרו לחיילים שלא יירו בנו שעה שנקפוץ למים. אלה שיטבעו, יטבעו, וידכם אל תהי בזה!"
אברהמ'לה סיים את דבריו והביט בפניהם, כולם השפילו ראשיהם ולא ענו לו דבר.

דוסטרובסקי, שישב משמאלו, הניח ידו על גבו ואמר בקול מדוכדך ומרוגש: "בני, אל תדבר כך, דברך הם כמדקרות חרב בבשרי; חייב אני לומר מה שאומרים לי להגיד. יודעים אנו היטב, כי מבחירי בני עמנו יושבים עכשיו בבתי-כלא, מפני שדרשו את שחרורכם. גם אתמול ליוו את הקורבנות בחיפה, שרצו להתאחד עימכם. כולם אשמים בגורלנו, אנו יודעים זאת היטב!" אבל לך אין רשות לומר כך, להתייאש וליפול ברוחך. אמת, הרבה סבלתם ועכשיו עוד יותר מציק לכם, כשבאתם לחיפה ולא מרשים לכם להיכנס. דעו, כי כל היישוב

² פרקי אבות פרק ה' ט.

סובל, כי גורל אחד לכולנו, ליישוב אין חיים בלעדיכם. צריכים לעמוד בפני הכול, בתקווה כי ננצח".

"כן אין לנו רשות לומר כך, כי אין אנו הראשונים, אבל יידעו הם, כי לא בקלות יעלה בידם. מוכנים אנו לקפוץ המימה, אין בליבנו פחד מהמוות".

אליעזר ואיה, שעמדו בצד ושמעו את דבריו, אורו פניהם. הוא אמר מה שהיה בליבם לומר. המשלחת עזבה את האוניה 'כתריאל יפה' והמעפילים התכוננו להתנגדות. לאות מחאה על שמתכוונים להוביל את המעפילים לקפריסין, עמדו להכריז על שביתת-רעב. אך שום דבר לא היה מאורגן מראש, והנה בבוקר עומדים להביא אוכל וישנו חשש שמא האנשים המורעבים יקבלו את האוכל.

אליעזר פנה למדריכים אחדים מבין המעפילים וביקשם לעלות על גג המטבח ולהכריז בקול רם שלא יקבלו את האוכל. הוא פנה למדריך אחד של 'השומר הצעיר' והלה התחמק מידו, ולא ראהו עוד. ביקש משני ומשלישי, שהבטיחו והצהירו על נכונותם, וגם הם חמקו. הזמן דחק והוא היה אובד עצות; לו עצמו אסור היה להופיע, כדי שלא תתגלה זהותו האמיתית. והנה תוך כדי כך הזדמן למקום אברהמ'לה, כמו "האיל" שהזדמן לאברהם אבינו בסיפור העקדה. אליעזר פנה אליו וביקשו להכריז בקול רם, כדי שגם האנגלים ישמעו ויבינו, כי עומדת לפרוץ שביתת-רעב. אברהמ'לה ידע, כמובן, שזה מכוון נגד האנגלים ושהם עלולים להיפרע ממנו. הוא לא ענה לאליעזר דבר וחצי דבר, כאילו לא שמע אותו. בהתרגשות מפחד האנגלים ומאמת הציבור גם יחד, אך ללא היסוס ובלי לחשוב פעמיים, כאילו מישהו דחפו, עלה וטיפס על גג המטבח וצעק בקול חרד ורועד:

"אחים ואחיות הקשיבו" השתררה דממה, המעפילים היטו אוזניהם לשמוע ועיניהם לראות מה קרה והאנגלים לא הבינו מה מתרחש: "חברים, אחרי שנות נדודים ושפיכות דמים, השרידים המעטים שנותרו בחיים הצליחו, אחרי 14 ימים של סבל בים להגיע לחופי הארץ. ועתה הם זוממים לשלוח אותנו לארץ גזירה, לקפריסין: אסור לנו להסכים לכך! אל נשכח את העבר! אחים, לא נרשה שזה יקרה, נתנגד. לא נקבל מהם מים ולחם, נשבות רעב! נתחזק ונתאמץ, כולנו כאחד, לא יהיה יוצא מן הכלל, שאם לא כן, נ'אבד. מלחמה אחת לכולנו, נמלא את חובתנו כמיטב יכולתנו ככל שהזמן דורש זאת מאיתנו". קולות זעקה ותרועה פרצו מפי השומעים.

האנגלים שצפו בנעשה והבחינו בתעמולה, נחפזו אל אברהמ'לה והקיפוהו מכל עבר על מנת לקחתו איתם. תחילה חשב אברהמ'לה לא להתנגד וללכת איתם. הוא בטח בצדקתו ואמר: "איני מתיירא מפניהם, אני לוחם למען האמת, אנו דורשים רק את חיינו", אבל התרועעות והצעקות של המעפילים, שהתנגדו לאנגלים, שינו את דעתו. קובה מקבוצת 'נוחם' לפת את זרועו ואמר לו: "אברהמ'לה, אל תלך אתם ואל תפחד". הוא התנגד והחל לצעוק. התחוללה מהומה וחברים נוספים מקבוצת 'נוחם' ומקבוצת 'סלבינו' הקיפו אותו ולא הניחו לאנגלים לנגוע בו.

האנגלים נרתעו מול התגובה הספונטנית של המעפילים, והניחו לו לרדת ולהצטרף אל חבריו. הוא היה נרעש ונרעד, הוא דימה לעצמו מה היה קורה לו, אילו היו לוקחים אותו איתם. עם זאת, היה מרוצה על שמילא את המשימה שהוטלה עליו ותרם משהו להתנגדות שהישוב כולו שותף לה. הוא אף התעודד מניצחונו הראשון ונוכח לדעת, שאפשר להתנגד מבלי להרכין את הראש. השביתה התקיימה במלואה.

בערבים הארוכים היו יושבים בירכתי האוניה, או בסירות ההצלה, מסתכלים לעבר אורותיה המהבהבים של חיפה ושרים שירי מולדת. זאת לא הייתה שירה של הנעמת הזמן; זאת הייתה תפילה שבלב והשתפכות נפש עד כלות. רק מי שאיבד את היקר לו ביותר, ורק מי שצרר וקיפל בתרמיל נדודיו אלפי שנות גלות מרה, יכול היה לחוש את הטעם של התעלות הנפש, משפל המדרגה עד למפתן מעלות הרקיע השביעי.

המעפילים לא נחו, חיפשו כל הזמן דרכי מילוט. בערבים הארוכים ישבו בירכתי האוניה

וצפו לעבר חיפה ואורותיה, כל אור שנדלק וכבה לחילופין היה בו משום העברת ידיעה למישהו שקשור לגורלם. ובו בזמן שהחבריה ישבה על הסיפון בקצה החרטום ושרה שירי מולדת, ירדו ברונק ואחדים מחבריהם למטה, הם זחלו עד לשרשרת העוגן על מנת לנסר חוליותיה, האמצעים שבידם היו דלים עד מאוד אבל העקשנות והסבלנות היו אינסופיים. הם קיוו, שעם ניתוק העוגן תתחיל האוניה לנדוד ויאלצו לגרור אותה לנמל. ברונק הוורשאי שהיה בעל כושר טכני, ולמד לפני המלחמה בבית-ספר מקצועי בוורשה, מצא דרך לנסר את חוליות הפלדה של שרשרת העוגן. העוגן נותק ונפל לקרקעית-הים, והאוניה, בלי העוגן, החלה לשוט לכיוון הנמל. האנגלים, בראותם שהאוניה קרבה לחוף, הזעיקו ספינת מלחמה מהצי, עצרו את האוניה וקשרוה בכבלים.

כך עגנה האוניה יום אחר יום, מבלי לדעת את גורלם. היו שאמרו שיובילו אותם לקפריסין ואחרים אמרו למדגסקר. המצב היה מתוח, התוכנית לזנק למים ולשחות לחוף כמעט והתממשה; כולם היו מוכנים. הידיעות מחיפה, כי שלושה אנשים נורו ונהרגו מיריות החיילים האנגליים, בעת שניסו לפרוץ את הסגר שהוטל על האוניה, העכירו את רוחם. הם ידעו, כי אחיהם אלה יכלו לשבת בבטחה בביתם, אבל הם יצאו למערכה והקריבו את חייהם למען שחרורם ולמען עתידם המשותף; והנכונות להקרבה גברה בעטיו של מותם. הם ישבו על גג המטבח והביטו על חיפה; הם ציפו לאיזשהו סימן ואות. מעפילים אחדים קפצו למים בחסות הלילה והחלו לשחות לכיוון החוף; השוטרים הערביים שהרגישו בכך החלו לירות לעברם, הם נאלצו לחזור וסירות המשמר שחגו מסביב שָלוּ אותם מהמים והחזירו לאוניה. הייתה שמירה כבדה מסביב וסיכויי ההצלחה להימלט ולפרוץ את ההסגר היו אפסיים.

לילות חיפה, מול אורותיה המהבהבים מירכתי האופק עד מעלות הרקיע, מי יוכל לשכוח לילות אלה. היו אלה לילות של ערגה וגעגועים לקרני אור ותקווה, קרני אור שחיממו והאירו את הלבבות. מאחוריהם הים הגועש תוך עלטה ואפלה. ישבו הם וצפו ללא ליאות, שעות על גבי שעות, לאורות אלה.

שלום פינקלשטיין, אחד מילדי 'סלבינו', שהעפיל בספינה 'אולואה' ['חיים ארלוזורוב'] כחצי שנה לאחר מכן, נתן ביטוי בשיר לפרידה המכאיבה מחופי הארץ:

אזכר

אזכר, עת רגלינו דרכו בנמלך,
שמענו קול משברים מתרסקים בחופיך
ושוב רצועת חוף מתרחקת מעיני ראיתי.

אזכר, עת מבטינו נתקלו
ברצועת חוף המקווה מני אז ...
עת אישונינו למרחקים הסתכלו
בשרטוט ההרים העטופים אור פז.

ואשלח ברכת פרידתי לראשי הריך
"אשוב אליך מהר, מכורתי
לא אשכחך, לעד אזכרך."

אזכר, עת לבותינו המו ברכה
חרישית אליך, לנהריך ולפלגיך.
לאנשים מוצאים לחמם בשמחה
המית ושאון עירך,

ואורות בחשכה הדליקום בניך.
משחור אדמתך, מבין רגביך.

שלום ('סלבינו')

הסיכויים לרדת לחוף בדרך כלשהי הלכו ואפסו. בלילה הרביעי רמזה איה לאברהמ'לה שברצונה לשוחח איתו. הם סרו לירכתי האוניה ואיה סיפרה לו בסוד, כי יתכן שהלילה הם יחמקו מהאוניה, בלי למסור פרטים מתי ואיך. והוסיפה, "אברהמ'לה אנו רוצים לקחת אותך איתנו". אברהמ'לה לא האמין למשמע אוזניו, נפעם מהאפשרות שרגלו תדרוך עוד הלילה על אדמת הארץ, ולא פחות מזה נפעם מעצם ההצעה והאמון שנותנים בו. בכאב אצור, השיב

באנחה: "חבל, אני מאוד מצטער; לא אוכל לעשות זאת, לא אוכל להשאיר את חבריי וללכת, אהיה איתם עד שנעלה כולנו יחד". בהרימו את ראשו, נפגשו עיניו בעיניה השחורות והנוצצות של איה, שחדרו לליבו הנרגש. לשמע דבריו, השפילה את מבטה לאות הסכמה והבנה לרוחו, לא ניסתה לדבר על ליבו, היא מילמלה כמדברת אל עצמה; "אני מבינה – אני מבינה", אימצה את ידו כאות פרידה שהיה בו משום הערכה על נאמנותו לחבריו, והוסיפה: "נשמור על קשר".

להפתעתו, פגש אברהמ'לה למחרת היום, את איה עם אליעזר על האוניה. מסיבות שונות השתבשה התוכנית ולא יצאה לפועל, אך מחווה נדיר זה, כלפי אברהמ'לה, הפליט שבא "משם"! מצד בני הארץ גיבורי התהילה, פתח את הסוגר והסיר את המחיצה שהבדילה בין "הם ואנחנו". ידידות והערכה הדדיים הלכו והתפתחו, יחסים נדירים של אהבת נפש בין איה הצברית, בת טובים לבית פינקרפלד, מתל-אביב, לבין אברהמ'לה וחבריו מקבוצת ילדי 'סלבינו'.

ההוראות שניתנו להם היו: אם ירצו להעביר אתכם לאוניה צבאית, כדי להובילכם לקפריסין, יש לרדת מיד לתחתית הסיפון ולהתנגד, להתנגד בכל תוקף. בו ביום בשעה שמונה בערב עברה פקודה מפה לאוזן לרדת עם התרמילים למטה, ולהתנגד לעבור לספינה הצבאית. כעבור זמן קצר נשמעו קריאות החיילים האנגלים: "לעלות למעלה, לעלות למעלה!" המעפילים שברו את המדרגות שהובילו לסיפון, כדי שהאנגלים לא יוכלו לרדת אליהם, ומשלא נענו לקריאתם, החלו להזרים מולם מי ים מלוחים בזרם עז, וכעבור כרבע שעה הורידו סולם כדי שיעלו בו. התגובה הייתה שבירת הסולם והצעקות הגיעו עד לב השמים.

"בוז לאנגלים, בוז לאנגלים!"

טובה הייתה מבהלת מאוד, היא ירדה רועדת מפחד, אברהמ'לה, שישב לידה, סכך עליה בגופו, בפני זרנוקי המים שלא יפילו אותה, ועודד אותה באומרו: "אין דבר, לא להתיימשך עוד נראה גם את קיצם". שלוש פעמים הזרימו מולם זרנוקי מים חזקים, בפעם השלישית היו המים מלוחים וגם חמים. אברהמ'לה קיווה שלאחר שלא נכנעו להם גם בפעם השלישית, והמים באוניה הגיעו לנקודה מסוכנת, ירפו מהם ויסכימו לדרישתם לרדת לחוף. אך לא כך היה, הם החלו לפנות אליהם בשפות שונות: איטלקית, אנגלית, פולנית וגרמנית ושידלו אותם לצאת, בצירוף איום שאם לא ייצאו יפעילו נגדם גזים. התשובה הספונטנית הייתה: בוז-בוז-בוז. שלוש פצצות גז הוטלו למטה, המהומה והמבוכה הייתה נוראה; הגז צרב את העיניים ואת העור שנרטב מהמים המלוחים, ואנשים נחנקו מחוסר נשימה. הם לא התכוונו לכך ולא ידעו איך להתגונן מפני גזים. סולמות יציאה לא היו בנמצא, ואנשים החלו לטפס על הקירות. המים הגיעו עד לברכיים ולנמוכי קומה אף עד למותניים; החלשים התמוטטו ונפלו. האנשים נדחקו לפתח כדי לשאוף אוויר צח, והאנגלים הושיטו ברצון את ידיהם לעזרה וקיבלו בשמחת מנצחים את המנוצחים המוכים.

אברהמ'לה התמהמה לצאת וחיפש שמא נשאר מישהו למטה, הוא עזר לבחורות להעלות את תרמיליהן למעלה, עד שהאנגלים חטפו אותו והובילוהו בין שורות חיילים מזוינים ברובים ובאקדחים ונשק אוטומטי, כאילו היו בזירת קרב. עם כל הצער והכאב של כניעה לכוח, היה בליבו בוז למנצחים. "נגד מי הם לוחמים"? כהרגלו מימים עברו, בלש בעיניו למצוא דרכי מילוט, אך לשווא. חיילים רבים מדי היו מסביבו, וכך הועבר בין שורות החיילים לתוך הספינה הצבאית. בדרך ציידו אותו, כמו את כולם, בשמיכה, ספל, צלחת וכפית. ברדתו למטה, פגש כמה חברים יושבים בחושך; הם שכבו תשושים ועצובים, ונחו בכלאם מעייפות גופנית ונפשית גם יחד.

למחרת, בשעות הבוקר המוקדמות, שרר מסביב שקט, כמו לאחר קרב מופסד; ובעוד מרבית האנשים מכורבלים, ספק ישנים, ספק שוכבים בלי חשק לקום, הרעיד פיצוץ עז את הספינה. כולם קפצו על רגליהם בחושבם שמפוצצים את הספינה. אנשים החלו לעלות במהירות על הסיפון, חששו שמא יהיו פיצוצים נוספים והאוניה תטבע. ומשלא אירע דבר, השתרר שקט והכול נרגע. לא נודע דבר, מי ומה גרם לפיצוץ, אך השמועות עברו בסוד מפה לאוזן, כי ראו את אליעזר ומישהו, שלא היה מנוסעי האוניה 'כתריאל יפה' יורד לבטן האוניה,

וזמן קצר לאחר מכן אירע הפיצוץ. לאחר מכן נודע, כי זלמן פרח, חבלן, איש הפל"ם, חדר לאוניה עם הסבלים שהביאו מזון, והוחלף באחד מאנשי הצוות.

חומר הנפץ-הז'לניט, שהיה רך כבצק, הוברח ל'כתריאל יפה' בתוך כיכרות הלחם שסופקו למעפילים. איה חילקה את בצק הז'לניט בין שלוש בנות מקבוצת ילדי 'סלבינו'. לשתי האחיות עדינה ואיילה ליברמן ולאניטה טייטלבוים, שהחביאו אותו בתוך נעליהן. הן היו מודעות לטיבו של החומר ולסכנה הכרוכה בכך. איילה בת השש-עשרה, שלוש שנות חיים עברו עליה ועל עדינה אחותה, שהייתה בוגרת ממנה בשנתיים, בזהות מזוייפת בגרמניה. התנסו בשמירת סוד ובדחיקת פחד וחרדה. "ידעתי את הסכנה האורבת לי אם אתפס; ידעתי שאני עלולה לאבד את חיי, ובמקרה הטוב ביותר להיכלא ולהישלח לארץ גזירה בלי לזכות ולראות את הארץ לעולמים. מאידך, לא יכולתי לסרב, כי האהבה לארץ והרצון לדרוך על אדמתה ולנשום את אווירה החופשי, היו כה חזקים, שגברו על הפחדים והחרדות. ללא כל היסוס הסכמתי לעשות זאת; קיוויתי, שעל-ידי כך יימנע גירושנו מחופי הארץ ויתנו לנו לרדת". כמוה כן אחותה, הן מילאו אחר הצו הפנימי ולא נכנעו לחרדות. בעוברן מהאוניה 'כתריאל יפה' לאוניה הבריטית, נעשה חיפוש ומישוש בכל חלקי גופן, מכף רגל עד ראש, אך למזלן, לנעליים לא שמו לב. ומיד עם עלותן לאוניה הבריטית מסרו את החומר לאיה.

השלישית, נושאת סוד הפיצוץ בנעליה הייתה אניטה טייטלבוים, אף היא נערה בת 16 וחצי. נולדה בעיר לבוב, פולין, למשפחה גדולה ואמידה. בת יחידה הייתה להוריה דורה ויוסף, ובהיותה בת שלוש החליט אביה, שהיה מהנדס במקצועו, לחפש מזלו בארץ הבחירה ארץ-ישראל. אניטה קיבלה מידי איה את הז'לניט, שנראה כמו פלסטלינה, וריפדה בו את נעליה מבפנים כמו מדרסים. היא חשה בדפיקות ליבה המואצות, שהיו מוכרות לה משיבתה במחסה שמאחורי הקיר, עת שמעה אוושה או רשרוש בלתי-מוכר. בעת ההתנגדות בבטן האוניה, ובצאתה החוצה מפני המים והגזים, נשמטה נעל אחת מרגלה ונפלה למים בבטן האוניה. אניטה לא איבדה את עשתונותיה והחלה לבכות שהיא רוצה לרדת למטה כדי להוציא את אָמא שלה מבטן האוניה. האנגלים חשבו שאין כל סכנה נשקפת ממנה ונתנו לה לחזור, היא מצאה את "אָמא" – הנעל. בעברה לאוניה האנגלית, חיפשו בבגדיה ומיששו את גופה כמו ליתר המעפילים, ולא מצאו דבר; הם לא הבחינו כי גבהה במשך לילה אחד בסנטימטר שלם.

בארץ הגזירה-קפריסין

מדוכרך מאירועי הלילה, מכישלון ההתמודדות נגד האנגלים והנפילה בשב"ם, שקע אברהמ'לה במחשבותיו: אירועי החיים פושטים צורה ולובשים צורה; יש והתרחשותם צפויה, אך לפעמים מוסט גלגל החיים לכיוון בלתי-צפוי. חמישה-עשר חודשים, ארבע מאות וחמישים יממות מיום צאתם מחושך לאור, היו פניהם ולבבותיהם מופנים כלפי מזרח – לציון, מקום מבטחם האחרון. ועתה, הם מוסטים מחדש ממסלולם ונזרקים אחורה, לארץ גזירה בלתי-נודעת. האומנם יהיה בהם הכוח להסתגל למצבים החדשים, מבלי לאבד את התקווה לדרך בה בחרו? ברובצם על אונית המעפילים 'כתריאל יפה' היה צימאון לטיפת מים ראויים לשתייה; מבוקר עד ערב חיו ברעב ובקיא. האמונה האיתנה שהתלוותה למאבקם, לחזור למולדת עתיקת-הימים, לא נטשה אותם אף לרגע והפיחה בהם רוח תקווה למחר טוב יותר ולחיים חדשים.

עתה, על סיפון אוניית-המלחמה הבריטית, בעלת הממדים הענקיים, הנראית כבית-מלון צף, חלפו חיי המצוקה של רעב וצימאון, האוכל היה טוב ומספיק גם למורעבים. עם הכניעה לכוח העודף ירד מתח המאבק, ונתגלו סימני רפיון ברוח האיתנה ששררה בקרבם קודם לכן; המפרשים נוקבו ולרוח לא היה במה להיאחז. האנשים התהלכו מדוכאים ונפולי פנים. לא ידעו מה מצפה להם ולאן יובלו, לקפריסין או לארץ גזירה אחרת בשם מדגסקר. יחסם הנאות

של החיילים האנגלים, והמזון הטוב והמשביע שהוגש, עוררו חששות בליבו של אברהמ'לה, שמא יוסטו לבבות האנשים המורעבים לאוכל ולשתייה וישכחו את מטרתם העיקרית. התאים [מחסנים] באוניה היו רחבי-מידות ואפשר היה לטייל בהם; מחיצות-ברזל הפרידו בין תא לתא, ולא ניתן היה ליצור קשר והידברות עם האנשים בתאים האחרים. הם חיפשו דרכים כיצד לתקשר ולהעביר מידע ביניהם, על-ידי דפיקות באצבעות על הקיר, בשפת מורס. בורג רופף, שהיה מוברג בקיר הפלדה, בא לעזרתם; בעזרת סכין שהפך למברג שלפו את הבורג החוצה ודרך החור הקטן העבירו מידע בפתקים מגולגלים אל מעבר לקיר, והם קיבלו מידע מהנעשה בתאים מהצד השני. שמירה הופקדה על צינור מידע זה משני צידי הקיר, לבל יתגלה ויפול לידיים לא רצויות. דוברי האנגלית מקרב המעפילים היו במעקב, לבל יפוטטו עם האנגלים ויגלו דברים בלתי-רצויים מהנעשה, והעיקר – לא לגלות מי הם המנהיגים ומארגני ההעפלה. לא כל המעפילים הבינו את המאבק הכללי, המתנהל נגד האנגלים על חופש העלייה לארץ, הם היו שקועים בצרותיהם ובסבלותיהם הפרטיים; לעת כזאת שוכחים לפעמים את צרת הכלל ולא מתפנים לחשוב ולצפות את העתיד.

ראש המעפילים ונציגם כלפי האנגלים היה יוסף, מדריך באחד הקיבוצים; בצאתו מאחת הפגישות עם המייג'ור הבריטי חש ברע, ונאמר כי לקה בהתקף-לב. החליפו ברונק בורשטיין, מדריך מקבוצת 'אודים'. אליעזר העביר הודעה לאברהמ'לה, שיעזור לו במילוי תפקידו ככל שיידרש. המעפילים פנו במכתב לממשלת בריטניה לברר למה מחזיקים אותם תחת סוגר ובריוח ללא כל משפט, והכריזו על שביתת-רעב. המצב לא היה ברור ומתח רב של דאגה לבאות שרר באוויר; בקרב המעפילים היו שפחדו מפני פיצוץ האוניה, ורבים התנגדו למעשים אלו. שביתת-הרעב שהוכרזה הייתה אמורה להתקיים עד אפיסת הכוח, ועד שייאלצו להאכילם, או עד שיענו תביעותיהם. לא קל היה לשכנע את האנשים החלשים והמורעבים מהמסע הארוך והמייגע על אוניית המעפילים 'כתריאל יפה', ולא כל המדריכים היו מוכנים לצעדים קיצוניים. שביתת-הרעב החזיקה מעמד יום אחד בלבד, כי למחרת, לפנות בוקר, התגלו חופי היבשה של קפריסין, והאנשים לא ראו כל טעם להמשיך עוד בשביתת-הרעב. למודי הניסיון המר השלימו האנשים לעת הזאת עם גורלם החדש וציפו באכזבה ובשברון לב לבאות.

האוניה שייטה לאורך החופים במשך יממה נוספת ואיש לא הורד ליבשה. ביום ג', א' דר"ח אלול, ה'תש"ו, 27.8.46, נאמר להם לרדת מהאוניה ולעבור לאוניית-מעבר, שתובילם ליבשה. לא נותר להם אלא להטביע את חותמתם על הקירות – בהוראות, בסימנים ובסיסמאות, למעפילים שיבואו אחריהם ויובלו אף הם באוניה זו לקפריסין. על אוניית המעבר פגשו עיתונאי שדיבר עברית רהוטה, לא ידעו אם יהודי הוא אם לאו; אך משום-מה לא מצא חן בעיני אברהמ'לה, אולי משום שדיבר טובות על האנגלים ואת המצב בארץ תיאר בצבעים קודרים.

בהגיע האוניה לחוף, נצטוו לרדת. ההוראות וההנחיות שניתנו להם על-ידי אליעזר היו לצעוק: "אנו רוצים לארץ-ישראל, אנו רוצים לארץ-ישראל", ולשיר את "התקווה". אברהמ'לה שידל את המעפילים שיעשו כך, אבל ההיענות הייתה חלושה, רוח המאבק רפה ופגה, משום שלא ראו בכך תכלית. ילדי 'סלבינו', שהיו צעירי המעפילים, האמינו עדיין בערכם של דברים לא ממשיים, וברדתם לחוף, צעקו במקהלה מספר פעמים "אנו רוצים לארץ-ישראל" ושרו את 'התקווה'.

מכוניות צבאיות שחנו על החוף, קלטו לתוכן כ-15 איש בכל מכונית והתרחקו מהים ומהאוניה ליעד בלתי-ידוע. המכונית בה הובלו נעה על הכביש במהירות, במקביל עמד הזמן וקפא מלכת, וכן המחשבות שנקטעו ונתקעו עם החלום שנגזז. עם סטייתה של המכונית מהכביש לדרך העפר, התאבכה אחריה מערבולת אבק וכיסתה את עין השמש, כאותו עמוד הענן, שחצץ בין בני-ישראל ובין רודפיהם המצרים; אך עמוד האש שהלך לפני המחנה נעלם ולא היה עוד מי שיוליכם דרך גלי הים בארץ לא זרועה. הם צעדו בצד גדר-תיל שהתנשאה לגובה, בשדה מדברי וקוצני. ידיים שאחזו בתיל ועיניים נוגות שהציצו בין הדוקרנים מעברו

השני של הגדר, הזכירו לאברהמ'לה את גדרות-התיל במחנות הריכוז. הוא עצמו לא חווה אמנם את נוראות המחנה, אך בראותו את גדר-התיל המסולסלת והמכופפת כלפי מעלה, דימיין לעצמו, כי כך היו גדרות-התיל במחנות הריכוז של הגרמנים; פניו קדרו ורוחו דוכאה. חבריו, שהתנסו בכך, כיסו פניהם בכפות ידיהם וזעקו במר נפשם "שוב פעם מחנה וגדרות-תיל".

מעבר לגדר המחנה, התנוססו על רקע שמי התכלת כמה דגלים בצבעי כחול-לבן. מול מראה הדגלים, המתנוססים ברוח נקטעו מחשבותיו הקודרות, שבה תקווה לליבו, כי בסופו של דבר ישיגו את מטרתם ויהי מה. בתוך המחנה, מעבר לשער שנסגר מאחוריהם, הובלו והועברו לאוהלים; חיפוש נערך על גופו של כל אחד ואחד. ולאחר בדיקה שטחית של רופא, קיבל כל אחד שמיכה, כרטיס למים, צלחת, כף, מזלג וסכין. "כמו בשבי", הירהר אברהמ'לה; "חשוב שנהיה יחד, רק לא להיפרד".

אדם לנדסברג לא הובא איתם למחנה; בעודו על האוניה הבריטית, חלה וקדח מחום. הוא נלקח היישר מהאוניה לבית-החולים בפמגוסטה. הם התיישבו תחת שיח, שצילו כיסה בקושי את גזעו, והמתינו לשאר החברים, שאמורים היו לבוא אחריהם. בראותו את השטח המדברי של המחנה, החול הנישא ברוח בין הקוצים, שטח המחנה ללא עץ ושיח, קדרו פניו וראשו שח. הוא חשב, כי דעתו הולכת ונטרפת עליו, הוא דימה עצמו לחיה בכלוב. הוסיף על דכאונו יעקב קופלמן, 'קצטניק' ותיק, כשהחל לשיר משירי המחנה. כשהגיעו יתר החברים התקבצו יחד כמו שיות אובדות, השאיפה הייתה להיות יחד ולא להיפרד. הם שאפו לרכז את האוהלים במקום אחד. אך למרבה הצער הפרידו ביניהם לבין הבנות והן הופנו לקבוצת אוהלים נפרדת. בימים הראשונים עמלו בהקמת האוהלים, בניקוי השטח, ובהגבהת המקום שנועד לאוהלים.

אברהמ'לה הבין, כי כדי לא ליפול ברוחם ולשמור על אחדות הקבוצה, יש להכין תוכנית פעולה וסדר-יום הכולל לימודים ותעסוקה. ולשם כך יש לרכז את האוהלים של כל הקבוצה יחד. הוא הביא הצעה זאת בשיחת המדריכים והציע שכל קיבוץ ירוכז במקום אחד. אמנם הכול הסכימו, אך לא כך יצא הדבר לפועל. הוא הסביר ושיכנע את החברים: "עלינו להיות ביחד, אם חפצים אנו לשמור על הקבוצה". מפאת עייפותם, לא כל החברים התלהבו מהרעיון, "נעמול עוד יום", אמר, "כי בזה תלוי קיום הקבוצה". לבסוף גבר הרצון להיות ביחד, ואוהלי הבחורים הועברו בקרבת מקום לאוהלי הבחורות וכל הקבוצה רוכזה במתחם אחד. ביום השני הקימו חדר-אוכל קבוצתי, את האוכל קיבלו במרוכז וחילקו אותו, שווה בשווה, בין החברים, כמו ב'סלבינו'. הכול היה כרוך בקשיים. היו גם חברים, אמנם בודדים, שלא תמיד היו מוכנים להתחשב בצרכים המשותפים של הקבוצה.

בימים הראשונים עמדו בתור שעות ארוכות כדי לקבל ארוחה. עשרות ולפעמים מאות אנשים לא הצליחו לקבל ארוחה, והאחרונים בתור שבו רעבים לאוהליהם. היו אלה ימים אפורים של קדרות ודכדוך נפש, ולילות אפלים וקרים. קרני אור הבוקר נעלמו בחשכת הלילה, זוהרן לא חימם ולא האיר את הלבבות. החלום הגדול, שעמד להתגשם, לדרוך על אדמת המולדת עתיקת היומין, להרגיש שייכות למקום בו הם נמצאים, לחוש תחת כפות רגליהם פיסת אדמה המוכנה לשאת אותם ברצון כל זה גז ורחק מהם. לאחר כל התלאות והציפיות, הגיעו לארץ ציה וצלמות, מנותקים ומבודדים מכל קשר עם העולם החיצון; גם פריסת-שלום מהארץ איחרה לבוא.

אברהמ'לה שהרגיש מחוייבות לשלמות הקבוצה כגוף משפחתי, חתר ליצור פעילות בקרב החברים כדי להימלט מחיי הבטלה, וכך גם לשמור על רוחם לבל תישבר. בעזרת החברים הפעילים הוקמו כיתות לימוד בזעיר-אנפין, והתלמידים סווגו לפי רמת ידיעותיהם בשפה העברית. כבר בשבוע הראשון לכניסתם למחנה התקיימו לימודים. השיעורים ניתנו על-ידי חברי הקבוצה עצמם, אלה שידעו יותר לימדו את חבריהם שידעו פחות, אם בעברית ואם בחשבון ובנושאים אחרים. ייתכן שהיה זה בית-הספר הראשון ללימוד השפה העברית באי קפריסין.

מנות-המזון שקיבלו כללו גם חפיסות סיגריות; בשיחת הקבוצה הראשונה הוחלט על דעת הרוב, כי החברים לא יעשנו והסיגריות יימסרו כמחוות תודה לצוות האיטלקי של 'כתריאל פה', שאף הם נכלאו יחד עם המעפילים. וכשהצוות האיטלקי נעלם מהמחנה, מסרו את הסיגריות למזכירות המחנה. בימים של מחסור באוכל, היו ממירים את הסיגריות תמורת לחם או שוקולד. בלית ברירה, הסתגלו בהדרגה לחיי המחנה וחיי החברה כקבוצה נכנסו למסלול שיגרת.

אברהמ'לה לימד את כיתת המתקדמים עברית, והיה מקיים שיחות על הארץ וחלוציה הראשונים. הזדמן לידו ספר בעברית, שהכיל סיפורים על הארץ וחיי החלוצים. בעת שחבריו לאוהל ישנו שנת ישרים מכורבלים מכף רגל עד קדקוד תחת השמיכה הצבאית, היה אברהמ'לה יושב לאור עששית נפט או נר ומכין את החומר לשיחות, כמו באותם הימים עת למד בחברותא בבית-המדרש, סוגיות בתלמוד. קורא פעם ועוד פעם בסיפורים המופלאים שמצא בספר, עד שהבין ועיכל את הכתוב. צמאנו לדעת היה רב, הסיפורים על החלוצים בוני הארץ ומייבשי הביצות חיממו את ליבו והוא אף היה מתקנא בהם. ברצותו לחלוק חוויותיו עם חבריו, היה מתמצת את שלמד בלילה, על מנת שיוכל למוסרו למחרתו של יום. בשעות בין-הערביים, כשתוגת הלילה של השממה חילחלה ושקעה בתוך הלבבות, היה מתחלק עם חבריו במה שלמד וספג בתוכו. עקשנות רבה נדרשה כדי לשבת משך שעות רבות ולקרוא פעם אחר פעם, על מנת להכין שיחה של שעה אחת. הוא לא ידע עד כמה חבריו חשו ולמדו את מה שהוא רוצה להעביר להם וללמד, אך הוא עצמו למד תוך כדי כך הרבה, והעשיר את ידיעותיו וחוויותיו מחיי הארץ וחלוציה הראשונים. אז הבין לאשורו את הכתוב: "הרבה למדתי מרבותי ומחבריי יותר מרבותי, ומתלמידי יותר מכולם".

לקפריסין הגיעו כמעט בחוסר כול, מעט הבגדים שהביאו איתם מ'סלבינו' הושחתו ואבדו באוניה, עת האנגלים התיזו עליהם מי ים מלוחים וחמים. במעט יוזמה ואלתור באו לעזרתם "האוהלים ההודיים", כך קראו לאוהלים שהאנגלים העמידו לרשותם, מבלי לדעת את שורשי השם. האוהלים היו תפורים מכמה שכבות של בד; השכבה הפנימית שהייתה עשויה מבד רך נפרמה יריעות-יריעות; גם החוטים שנפרמו לא נזרקו אלא גולגלו על אֶשָׁה. מיריעות אלה, תפרו מכנסיים וחולצות לְבָנִים ולְבָנוֹת.

השיעורים ללימוד השפה העברית אימצו את ליבם; כולם למדו וכולם היו עסוקים בפעילות כלשהי. אברהמ'לה והחברים הפעילים שעזרו לידו הבינו, כי הבטלה וחוסר המעש הם אויביו הגדולים של הנוער ושל הקבוצה כגוף חברתי ומשפחתי, ולמען שמירת שלמות הקבוצה יש למצוא לה תעסוקה וסדר יום קבוע. חודש ימים לאחר בואם לקפריסין הגיעה מארץ-ישראל משלחת מטעם הוועד הלאומי, לעזור להם בענייני תרבות. במשלחת היו נחום לוין, מנהל מחלקת התרבות בוועד הלאומי, ושלמה דורפמן, מורה, שאמור היה לארגן במקום כפר-נוער. הם פנו אליהם בכתב והזמינום לבקרם. בבואם, לא הסתירו את התפעלותם מהסידורים ומכיתות הלימוד שאירגנו בכוחותיהם הדלים.

עם הקמת כפר-הנוער התעורר ויכוח, אם עליהם לעבור לכפר-הנוער, או להישאר במקומם ולשמור על עצמאותם. היו חברים, שהביעו דעתם שעליהם לעבור לכפר-הנוער, היות ששם יוכלו לקבל מורים טובים יותר למקצועות נוספים; אחרים, ובמיוחד המורים שבתוכם, חשבו אחרת. לבסוף החליטו לעבור, בתנאי שקבוצתם תוכל לשמור על ייחודה כגוף עצמאי. באחד הבקרים יצאו לאתר מקום מתאים להקמת כפר-הנוער. אוהלי הקידר פורקו במהירות וקופלו לקראת ההעברה. כנוודים, העתיקו מקומם בלי להזדקק למשאית, גמל או חמור. האוהלים עם תכולתם הדלה הונחו על המוטות, ושניים-שניים נשאום כאלונקה, לפינה שוממה חדשה. חיש מהר הוקמו האוהלים מחדש, והחיים במקום נכנסו למצב קבע. השיעורים התקיימו, כרגיל, על-ידי המורים מקרב חבריהם; השוני היה כמותי: לכיתות נוספו תלמידים חדשים. האוכל הוגש לקבוצתם בנפרד. המחסור שלט בכול, במזון ובביגוד, אך הרצון העז לא להיכנע ולא להישבר, גבר על הכול. מערכת העיתון חידשה את פעילותה והופיעו ארבעה ביטאונים. נערכו ערבי ספרות ותרבות, ומדי שבת בשבתו שמרו על המסורת של עונג-שבת ושירה

בציבור כמו ב'סלבינו'. המזון הדל והקיבה המצומקת לא גרעו מההתלהבות ומהתקווה. הצימאון ללמוד, ולא לבזבז את מעט הזמן שנותר מהנעורים, היה עצום, הוא השתלב עם הרצון להכשיר את עצמם לקראת חיי עבודה ויצירה בארץ.

יום אחרי יום חלף בציפייה לחדשות טובות מארץ האבות, שבוששה לבוא. לפנות בוקר אחד, בעוד הם ישנים מכורבלים במיטות השדה של צבא הוד מלכותה, חלף מעל שמי המחנה שבר ענן ורוקן מקרבו את מטענו. זרמי המים האדירים שטפו את המחנה, והרוח שנשבה במים הגועשים עקרה את היתדות והתמוכות; האוהלים התמוטטו, קרסו ושקעו בזרמי מים בתוך צחיחות המדבר מאתמול. המים הגיעו לגובה המיטות, וכל "רכושם שצברו" מיום שהותם במקום, נרטב והושחת.

קרן-אור נדירה במנהרה החשוכה והארוכה הייתה להם איה, הקשרית של האוניה 'כתריאל יפה', שאף היא ואליעזר, מפקד האוניה, נכלאו במחנה כמעפילים בלתי-חוקיים. אליעזר כמעט ולא נראה מתהלך במחנה; הוא ירד למחנת באוהלו. אברהמ'לה שמר על קשר איתם, הוא היה מתייעץ איתם והם היו מוכנים תמיד לעזור במה שהיה לאל ידם ולאמץ את רוחם בידיעה כי אינם לבד. כעבור זמן קצר נעלם אליעזר מעין רואים, כאילו בלעה אותו האדמה, השמועות אמרו, כי בחשכת הלילה חמק מהמחנה וסירה שהמתניה לו בחוף אספה אותו.³

איה, שנשארה לבד, הגדילה לעשות: היא תרמה להסרת המחיצות שבין בני הארץ לבין המעפילים. המגע האנושי הקרוב והחם מצידה היה להם לעידוד רב; היא נטלה על עצמה ללמד את יודעי העברית שביניהם תנ"ך, עברית וספרות. "האידיוליות" של ד. שמעוני, ו"הפואמה מסדה" של יצחק למדן הושמעו לראשונה באוהל דחוס, במחנה ההסגר בקפריסין. מתוכם למדו על הווי הארץ וחלוציה הראשונים, נוטעי העצים ומייבשי הביצות. איה הייתה לדידם בבואת הנוער בארץ. דרך עיניה השחורות והנוצצות ומיתרי קולה הגרוני השקיפו על הנוף האנושי של הנוער הארצישראלי. בקרבתה התבשמו ונשמו את ניחוחות הארץ. שיעוריה היו בשבילם חוויה בלתי-נשכחת של זמרת הארץ, שעות טעונות מתח והתעלות, וחלומות בהקיץ.

איה שהייתה חברה בתנועת הנוער של 'השומר הצעיר' ורק תמול-שלשום חבשה את ספסל הלימודים בגימנסיה העברית בתל-אביב – שמחה להיענות ללא היסוס להצעה בלתי-צפויה לצאת לאיטליה כ'גדעונית' (קשרית מורס), במסגרת הפלי"ם. ואף הייתה גאה על שנפל בחלקה לעסוק בעבודה סודית הקשורה בעלייה ב'. היא חשה והבינה את המעשה הלאומי החשוב, של הבאת עולים פליטי-השואה ארצה. גם הנהייה להרפתקת נעורים מעניינת, שנתלוותה לכך כהילה של סודיות וגבורה, הוסיפה מימד של העלאת הערך העצמי בעיני עצמה וסובביה. היא לא העלתה על דעתה שתהיה מעורבת במצבים כה רציניים כשגורל חיי בני-אדם רבים תלויים בה. בן-לילה נאלצה להתעלם מגילה ולהעמיס על כתפיה אחריות רבה, שגם גדולים ומנוסים ממנה היו מתקשים לעמוד בה.

מפקד האוניה אליעזר היה חברה הקרוב ביותר, חברות שהתגבשה והתהדקה תוך כדי הפעילות הצמודה והמשותפת על האוניה. הוא נעלם מהמחנה באישון-לילה, והיא נותרה לבדה במדבר הקפריסאי. היה זה רק טבעי, כי מצאה לעצמה נוחם-מה, מהגעגועים לארץ ולחברה אליעזר, במגעיה עם חברת הנוער של 'סלבינו'. הם היו קרובים לה בגיל ובתפיסת העולם, רק שנים מועטות הפרידו ביניהם. הקשר שנוצר בינה לביניהם החל מתרקם כבר על האוניה 'כתריאל יפה', והוא הלך והתהדק כאן, במחנה הסגור, ובמיוחד עם אברהמ'לה, שייצג את ילדי 'סלבינו'. היא הפכה למורה ולמדריכה והייתה להם כאחות בוגרת. שיעורי העברית והתנ"ך שהמשיכה להעניק להם הפכו בשבילם לחוויה רוחנית, לא רק בשל תוכנם אלא גם משום שניתנו על-ידי צברית ילידת הארץ, ששבילי הארץ היו נהירים לה היטב. הישיבה מולה ולצידה נתנה להם את התחושה של קרבה לארץ, ולנוף האנושי הנמצא בה.

³ על בריחתו מהמחנה, ראה כתבה באתר הפלי"ם: "אליעזר טל מספר על בריחת המלווים מהמחנות בסתיו 1946". י. ב-צ.

יום אחד סיפרה איה לאברהמ'לה בסוד, שהיא עומדת לעזוב את המחנה. היא נפרדה ממנו בברכת ל"התראות בארץ", כשעיניה נוצצות מדמעות שניקוו בהן, והבטיחה לשמור על קשר. בשתיקה אצורה, כששמחה וצער מהולים בה, נפרד ממנה אברהמ'לה. בכיליון-עיניים ציפה אברהמ'לה יום אחר יום לקבל ממנה פריסת שלום כדי לדעת שאכן הגיעה בשלום למחוז חפצה בארץ. דאגתו לשלומה הייתה מהולה בגעגועים. קרבתה ונוכחותה חסרו לו, והנוף השמם הוסיף על שיממונו בהיעדרה. באמצע חודש נובמבר 1946, הגיע המכתב שכה רבות ציפו לו: מיד עבר קול במחנה, שהתפשט מפה לאוזן, מכתב מאיה, מכתב מאיה !!!

9.11.46

לחברת הנוער 'חניתה'" מחנה שישים.

לידי אברהם ליפקונסקי

נערים יקרים !

רק עתה לפני ימים אחדים הגעתי הנה ואני יכולה לכתוב אליכם. אם גם לא הראיתי סימני חיים לא שכחתיכם גם רגע אחד וחיכיתי תמיד להזדמנות שאוכל לכתוב. הארץ קיבלה אותנו בשמש וחום, עדיין החורף מתמהמה לבוא. השמחה הייתה כמובן גדולה כאשר שוב דרכתי על החולות שלנו ומכל העברים שמעתי דיבור וצחוק עברי. הייתי עליזה מאוד, אבל גם ברגעים כאלה המחשבה עליכם איננה מרפה וגם השמחה לשוב הביתה מעורבת בעוד משהו.

מאוד אני מתגעגעת אליכם כולכם ותמיד זוכרת את השיעורים שלנו עם קבוצת המשתלמים בעברית. הייתי רוצה שניפגש סוף סוף ופנים-אל-פנים נחליף רשמים ומחשבות.

ופה, מוזר מאוד להלך בין אנשים אשר לא היו איתנו "שם", אשר אינם מכירים אתכם ואת כל העניין המסובך והנורא הזה – הגולה החדשה. אני נפגשת כאן עם נוער – נוער בוגר וצעיר, וילדים. הם כולם חרדים מאוד לגורלכם ולשלומכם. הם גם מוכנים לעשות ולהילחם למענכם-למעננו. אוהבים אתכם אהבה אמיתית, את כולכם כמו שאתם. ואינני אומרת זאת סתם, זה באמת כך. מחכים לכם !

האם אתם בריאים כולכם ? שימרו על עצמכם ואיש על רעהו היטב למען תבואו אלינו בריאים ושלמים בגוף ונפש ומוכנים לחיי עבודה איתנו כאן. היו בריאים תמיד !

שלכם איה.

אברהם ! אני מקווה ומתארת לי שעדיין רתום אתה בעול הקבוצה ועוזר לה להתגבש ולהתקדם. אני מחכה מאוד למכתביכם ולכן אל תתמהמהו וכתבו תיכף. כיתבו הרבה – הרבה. אני מרגישה אליכם הרבה הרגשות של קשר אמיתי ופשוט מתגעגעת. אלי תוכלו לכתוב לפי הכתובת (בדואר)!

איה פינקרפלד

אחד העם 87

תל-אביב

צריך כמובן להיזהר בכתיבה, אבל אני סומכת עליכם בזאת.

איה לא הייתה שליחת היישוב לעזרת המעפילים בגולת קפריסין, היא נקלעה ונכלאה יחד איתם כשאר אנשי פלי"ם מובילי האוניות. הם ראו את עצמם כחיילים הממלאים פקודה להוביל את האוניה ואת מטענה האנושי ובזה מילאו את חובתם הלאומית והאנושית. החוליה המקשרת בינם לבין מטענם האנושי הייתה ביצוע הפקודה. לא כן איה, שנטלה שליחות של עצמה, ללא כל התנשאות של גיבורה, התקרבה אליהם והייתה כאחות בוגרת. היא השתדלה

להבין, לעודד ולעזור ככל שהיה לאל ידה, היא למדה להעריך את כושר סבולתם ועמידתם למען המטרה המשותפת: ארץ-ישראל. היא גילתה אהבתה לקבוצה מתוך הערכה ולא מתוך רחמים. והם העריצו אותה ואהבו אותה ללא סייג.

על המספר

אברהם אביאל (ליפקונסקי) נולד ב-1929 בפולין, להוריו משה ושרה-מינה.

רכש השכלה תורנית בעיירה בישיבה קטנה בעיירה ראדון בליטא.

בהיותו בן 14, ב-10 במאי 1942, חזה בהשמדת יהודי ראדון והאזור בבורות המוות. הוא נמלט ליערות ולחם כנגד הנאצים עד השחרור. איבד את משפחתו בשואה, כשאחיו פנחס נרצח לנגד עיניו.

בשנת 1945 הגיע לצפון איטליה ושהה במוסד עליית הנוער של ילדי סלבינו. העפיל לארץ באנייה 'כתריאל יפה', שנתפשה על ידי הבריטים ב-13.8.1946, הוגלה לקפריסין וחזר לארץ בסוף שנת 1946. היה בהכשרה בקיבוץ משמר השרון. בתחילת 1948 התגייס לגדוד השישי של הפלמ"ח ונלחם בדרך לירושלים.

במשפט אייכמן בשנת 1960, הופיע כעד מטעם התביעה וגולל בעדותו את פרשת חיסול יהודי ראדון כדוגמה לסיפורם הטראגי של יהודי ליטא וחיי הפרטיזנים ביערות.

אברהם אביאל כתב עד כה שני ספרים: "כפר ושמו דוגאלישוק", המספר על החיים בעיירת הולדתו לפני השואה, החיים בגטו, רצח יהודי העיירה, הבריחה ליער והחיים ביער עד לשחרור. ו"החופש והבדידות", המספר על התקופה לאחר השואה בשנים 1945-1948, בין השואה לתקומה.

מאז 1958 עוסק בענף הספרים. נשוי לאילה לבית ליברמן ילידת העיר רובנה. לבני הזוג שלושה ילדים ותשעה נכדים.